

„Bezručí“ inscenují Zapomenuté světlo

Divadlo Petra Bezruče v Ostravě uvádí inscenaci Zapomenuté světlo podle stejnojmenné autobiografické knihy Jakuba Demla. Důvěrně přibližuje Demlovo chápání světa i jeho uměleckou duši. Základní dějová linie dramatisace Jakuba Nvoty, jejíž režie se ujala Janka Ryšánek Schmiedtová a dramaturgie Kateřina Menclerová, se drží umírání selky Marie Zezulové a Demlovy nenaplněné lásky k ní. Vnímavý divák ovšem přečte i podtext, který se zamýšlí nad nejistotami víry, vnitřními boji kněze a básníka v jedné osobě i nad trýzní člověka, který „ví víc“.

Norbert Lichý coby hlavní postava kněze Jakuba Demla zcela vystihl tíhu a závažnost díla. Dokáže je ale i odlehčit náhlými až komickými střihy – zejména při interakci s postavou svého kritika i obdivovatele Bohumila Maliny Ptáčka (Ondřej Brett). Během nich se z obecenstva ozývá tlumený, častěji však neskrývaný smích. Zvlášť velké ocenění pak zasluhuje hercova práce s hlasem, v němž dokáže nechat zaznít jak laskavou něhu, tak naprostou beznaděj.

Dobrou partnerkou je mu Magdaléna Tkačíková. Svou postavu umírající Marie Zezulové hraje převážně v posteli; při jejích výstupech se ovšem divákovi tají dech. Dušan Urban se pak zcela vcítil do jejího muže, který sám v sobě bojuje s faktem, že mu umírá žena, za níž navíc chodí milující kněz. Jakub Nvota ve své dramatisaci propůjčil lidskou podobu hlasům v Demlově hlavě, a dokonce i zvířatům.

Na scénu tak vstupuje „mamička“ Pavla Kytlicová, Demlova mecenáška a velká opora, která zemřela nedlouho před knižním vydáním Zapomenutého světla. Herečka Kateřina Krejčí jí propůjčila náležitou grácii hraběnky, starostlivost podporovatelky i tajemnost bytosti ze záhrobí.

Příběh pak významně doplňují i postavy dvou psů, Bubáčka a Broka, v podání Michala Sedláčka a Jakuba Burýška. Oba musejí svůj výkon převádět zejména do pohybové roviny, a dělají to velmi věrohodně; nejsilnějším okamžikem jejich výkonu – ne-li celé hry – je však jejich replika: „Co oni vědí o věrnosti...“ „Nic, ale musíme jim dát šanci.“

Atmosféru zásadně podtrhuje scéna Lucie Labajové, s velmi zajímavým zpracováním místnosti s ubíhající perspektivou, i hudba Maria Buzziho, která jakoby v sobě nesla Demlova slova: „Mluví-li člověk v bolesti, mluví z cesty jak šílený král Lear.“ Po skončení hry zůstává v hledišti chvíle zádumčivého ticha. A divák ještě dlouho po návratu domů uvažuje nad tím, jak aktuální je Demlovo téma boje o čistotu života, jistoty i slabosti ve víře, osobních pádů, ale i vítězství.

Stanislava Vidumská / Katolický Týdeník / 16. 10. 2018

Zapomenuté světlo svítí do duše Jakuba Demla

K zahájení sezóny označené sloganem "každý originál, všichni bezručí" zvolilo DPB hru vycházející z knihy ZAPOMENUTÉ SVĚTLO Jakuba Demla, těžko zařaditelného "originála" české literatury, předchůdce surrealismu a existencialismu. Text je výpovědí a vyznáním básníka, kněze a konfliktního osamělce a působí tak, jakoby vše, co jej tíží, ze sebe najednou vychrlil. Mísí se tu prožitky, vzpomínky, sny, básně, citáty, reakce na příznivce i kritiky, rozbíhavé myšlení téká mezi vysokým a nízkým, proniká sem němčina, latina i franština. Podle vykladačů vzniklo ZAPOMENUTÉ SVĚTLO z Demlovy nepotlačitelné potřeby sebezranění a sebezneuctění. Nesnadné úlohy převodu díla do dramatické formy se ujal Jakub Nvota tak, že kromě autora ji oživuje nemocná selka Zezulová, kterou kdysi tajně miloval, její muž, paní Nožičková, dívka Maryon, autorova zesnulá patronka Pavla Kytlicová a polidštění psi Bubáček a Brok. Demlovy obdivovatele i protivníky zosobňují B. M. Ptáček a zástupce spolku Svatobor. Inscenace hry v režii Janky Ryšánek Schmiedtové měla premiéru 21. září.

Děj se odehrává na stísněné, dozadu zúžené a snížené scéně (navržené Lucíí Labajovou) znázorňující selskou jizbu, a na hluboké předscéně. Vlevo na scéně je Demlovo křeslo, vpravo postel s nemocnou ženou. Z bílých poloprůsvitných stěn po nasvícení vystupuje kříž s Kristem, osvětlení simuluje žárovka u křesla a světlo nad postelí. Kostýmy Markéty Sládečkové jsou zčásti dobové, černou a bílou doplňuje u mužů hnědá, jen modely paní Kytlicové a Maryon mají výrazné tvary a barvy. Pro maškary navrhl Martin Dostál velké bílé "gypsové" hlavy navozující přízračný dojem. Hudba Maria Buzziho zesiluje zneklidnění v rozvichřených částech děje, zní i během přednášených veršů. Pohybová spolupráce Miřenky Čechové a Petra Boháče obohatila choreografii především ve snových a fantazijních scénách, kdy rej a pantomima masek odráží prožívané city a vášně a tvoří kontrapunkt k herecké akci.

Jakuba Demla ztělesňuje Norbert Lichý, v černém obleku s dusivým kolárkem, sedí vedle umírající ženy a upíjí ze sběračky. Vysychá mu v krku, protože stále mluví, prožívá konflikty s kritiky, žárlivcem, s povinností kněze. Kverulant, nespokojenec, trpící duše, nachází úlevu a pochopení jen u žen. Lichý vyváří postavu hlasem, mimikou i celým tělem, je rozčilený i uvolněný, mrzutý i básnivý, pokorný i ostře ironický. Věříme tomu, co prožívá jako Deml o to víc, že tím vším prosvítá jeho silná herecká osobnost.

Magdaléna Tkačiková má jen malý prostor ke tvarování postavy selky Marie Zezulové, kromě scénky z minulosti s poraněním způsobeným sviní jen leží a je ošetřována mužem a hostem. Dušan Urban v roli manžela je jadrným vesničanem, který kromě žárlivosti se dovede postavit intelektuálovi, nezvanému hostu. Některé události z okolního světa osvětluje Pavla Gajdošíková jako paní Nožičková. Nahlédnout do Demlových intimních vztahů dává noblesní, vznosná Kateřina Krejčí v roli jeho ochránkyně, vlídné karatelky i konejšivé "matinky" Pavly Kytlicové. A také Pavla Gajdošíková ztělesňující Maryon, o jejíchž vlnadách platonicky sní. Dodejme, že její projížďka na psovi je plná dráždivého půvabu. Typy těch, které Deml nesnáší, zastupuje nepohodlný obdivovatel Bohumil Malina Ptáček, v podání Ondřeje Bretta horlivý, prkenný a nešikovný panák, a zástupce spolku Svatobor ztělesněný Milanem Cimerákem, jenž se zjevuje v póze ukřižovaného, ale o to větším protivou je. Právým opakem působí oddaní psi Bubáček a Brok, kteří chování lidí moc nechápou, zato vědí, co je to věrnost a láska. Michal Sedláček a Jakub Burýšek, jen nepatrně odlišeni, své psy ztělesnili s věrohodnou přirozeností. Jejich schopnosti odpovídají Demlově pojetí: miloval rodný kraj a všechno v něm, mluvil se psy a jen s lidmi měl potíže se dorozumět.

Z inscenace vyzařuje tvůrčí energie realizačního týmu i herců. Pro dramaturgyni Kateřinu Menclerovou byl Deml srdeční záležitostí a získala pro něj Janku Ryšánek Schmiedtovou, pro niž zobrazení vnitřního světa básníka, kněze a člověka Jakuba Demla znamenalo novou zkušenost. Na pozoruhodném výsledku se podíleli všichni herci, největší zásluhu má ovšem Norbert Lichý, který je shodou okolností právě ve věku autora, když psal ZAPOMENUTÉ SVĚTLO. Po Tartuffovi, Rogožinovi, Harpagonovi, Helgem, Singerovi, Learovi, sládkovi, Estragonovi, Kopfrkinglovi, Finnurovi a Lízalovi je jeho Deml další nezapomenutelnou rolí.

Poznámka závěrem: Jak je to s tím názvem? Autor kdesi uprostřed knihy píše: "Není nic smutnějšího než lampa za bílého dne, kterou zapomněli zhasnout. Možná, že ani nezapomněli, ale ruka už neměla síly, aby to zbytečné světlo zhasla". V inscenaci to světlo je znamením, na začátku je Deml rozžihá, na konci světlo slábne a hasne do tmy...

Milan Líčka / i-divadlo.cz / 25. 9. 2018

Jaká je pravda Jakuba Demla? Zapomenuté světlo v Divadle Petra Bezruče

Sezóna v Divadle Petra Bezruče je v plném proudu. První letošní premiérou je dramtizace románu Zapomenuté světlo kontroverzního autora Jakuba Demla. Román pro divadlo zdramatizoval režisér Jakub Nvota. Samotné zpracování pak obstarala umělecká šéfka divadla Janka Ryšánek Schmiedtová a dramaturgyně Kateřina Menclerová.

Dílo Jakuba Demla se v době jeho tvorby nesetkalo s velkým pochopením. Ať už kvůli tomu, že se mnohdy rozcházel s církví, které Deml zasvětil svůj život, nebo protože šlo proti náladě ve společnosti (důkazem může být kritika prezidenta Masaryka, za kterou byl postaven před soud, stíhání pak bylo zastaveno až na popud samotného Masaryka).

Jméno režiséra Jakuba Nvoty je pro diváky Divadla Petra Bezruče známé především díky inscenaci Spalovač mrtvol, kterou pro divadlo režíroval. Tentokrát se ujal dramtizace náročného textu románu Zapomenuté světlo. Dramtizace textu je často nezáviděníhodný úkol, protože se může stát, že do textu „nezasvěcený“ divák nemusí pochopit, co je jeho obsahem. Nvotovi se ale povedlo text převést do podoby, ve které si najdou své jak Zapomenutého světla znalí, tak i ti, kteří se s nejznámějším Demlovým dílem zatím nesetkali.

Týmová sehanost tvůrčí dvojice Kateřina Menclerová – Janka Ryšánek Schmiedtová pak zajišťuje plynulý běh inscenace. Inscenace Zapomenuté světlo je prvním bodem letošního dramaturgického plánu a volně přechází z toho loňského. Opět tady máme inscenaci, která svým způsobem přináší nový, avšak stále velmi kritický pohled na okolní svět. Pravidelný návštěvník divadla může najít určitou paralelu s loňskou Maryšou. Přestože je Zapomenuté světlo o 40 let novější dílem, objevují se zde podobné motivy – síla víry a nenaplněná láska.

Dominantou inscenace je scéna Lucie Labajové. Ta je v podstatě vytvořená místností s ubíhající perspektivou. Polopropustná stěna dává prostor stínohře. V místnosti je pak umístěno křeslo Jakuba Demla a na protější straně postel s umírající Mariánkou Zezulovou. Kostýmy Markéty Sládečkové pak doplňují charakter postav. Masky Martina Dostála, hudba Maria Buzziho a především choreografie Miřenky Čechové a Petra Boháče dodávají inscenaci střípky surrealismu. Zvláště pohybové prvky, na které nejsme u Bezručů úplně zvyklí, jsou výraznými momenty, které inscenaci posouvají o úroveň výše.

Pokud jsem doposud s obdivem hovořil o dramtizaci, scéně či hudbě, nemůžu vynechat herecké výkony. Přestože se všichni zúčastnění prezentují na velmi vysoké úrovni, jedna postava přece jen vyčnívá. Norbert Lichý v roli kněze Jakuba Demla střídá emoce, pobuňuje, baví... Díky neuvěřitelné práci s intonací je jeho Jakub Deml ukázkou herectví. Ne nadarmo je tato stálice Divadla Petra Bezruče dlouhodobě oceňovaná velkou diváckou přízní.

Postavu Mariánky Zezulové s tragickým osudem hraje Magdaléna Tkačíková. Ta zvládla obtížnou roli umírající, která takřka celou inscenaci stráví nemohoucí v posteli. Jejího manžela hraje Dušan Urban, který je určitým protikladem Lichého Demla. Fascinující herecký výkon předvádí Kateřina Krejčí, která ztvárňuje „mamičku“ Pavlu Kytlicovou. Právě Demlův vztah s ní byl dlouhodobě propírán. Kytlicová ho

podporovala v literární tvorbě, pečovala o něj i o jeho domácnost a měla pro něj pochopení, kterého se Demlovi od jiných nedostávalo. Když v roce 1932 zemřela, autora to velice zasáhlo.

Trojici částečně komických postav dává dohromady Ondřej Brett jako Demlův žalobce i obdivovatel Bohumil Malina Ptáček, Pavla Gajdošíková jako paní nožičková a snová postava Maryon a Milan Cimerák v roli výkonného zástupce spolku Svatobor. Především při výstupu Ondřeje Bretta a Milana Cimeráka jde z hlediště slyšet více, či méně hlasitý smích. Především když si Lichého Deml utahuje z uměleckého jména B. M. Ptáčka.

Do obtížných rolí psů Broka a Bubáčka tvůrci obsadili Jakuba Burýška a Michala Sedláčka. Ti své role ztvárňují především pohybově. V některých místech se ovšem stylizují do specifických vypravěčů a místy až rozhodců.

Zapomenuté světlo u Bezručů je inscenací s mimořádně intenzivním emočním zážitkem. Tvůrci na začátek sezóny zvolili silný kalibr, když se rozhodli divadelně předvést významné, avšak ne příliš rozšířené dílo české literatury.

Jiří Šíma / Sokolska33.cz / 24. 9. 2018

Zapomenuté světlo u Bezručů nasazuje laťku kvality pro nadcházející sezónu hodně vysoko

Zapomenuté světlo Jakuba Demla patří k pokladům meziválečné české literatury. Není se tedy co divit, že vybízí k převedení na divadelní jeviště. Pro Divadlo Petra Bezruče zdramatizoval Demlův složitý text režisér Jakub Nvota. Jeho dramaturgie obsahuje jednak citáty, ať už biblické či literární, které Deml dál rozvíjí, jednak vlastní bolestné komentáře vztahující se k životu, který Demla spíše trápí než těší. Pro diváka nepříliš obeznameného s klíčovým dílem autora se zde pak odehrává zejména příběh vztahu mezi farářem Demlem a selkou Marií Zezulovou, příběh lásky, kterou lze pojmenovat slovy životní a nenaplněná.

Dramaturgie Jakuba Nvoty a způsob dramaturgického uchopení dramaturgyní Kateřinou Menclerovou i režie Janky Ryšánek Schmiedtové dohromady vytváří díky vzácné týmové souhře a vzájemnému porozumění základ úspěchu této inscenace.

Stejně jako u nejlepší inscenace Divadla Petra Bezruče z doby nedávné, Maryši bratří Mrštíků, jsou zde opět otevírány otázky křesťanského paradigmatu, ale tentokrát v užším vztahu k tvůrčí lidské existenci. K trýzni, která vyvěrá z básnického vidění a citění v konfliktu s realitou, všedním životem a téměř tragickým konfliktem mezi „vysokým“ a „nízkým“. Ne náhodou začíná celá inscenace obrazem pokousání Marie Zezulové sviní ve chlévě.

Autorka scény Lucie Labajová postavila na scéně sevřený až stísněný prostor v podobě jakéhosi pokoje či místnosti ve zvýrazněné dozadu ubíhající perspektivě. Zadní stěna je díky tomu natolik nízká, že nutí postavy k ohýbání a přikrčení. Do zadní stěny je vsazen kříž s Ukřižovaným, který se zvýrazní až při nasvícení, stěny jsou průsvitné a umožňují stínohru, které režie také úsporně využívá.

V místnosti je pouze na jedné straně křeslo Jakuba Demla, na druhé straně postel s umírající Marií Zezulovou. Některé situace probíhají i mimo tento uzavřený prostor na forbině před ním.

Velmi výrazně napomáhají celkovému výtvarnému dojmu kostýmy Markéty Sládečkové. Jsou barevné, silně podtrhují charakter postav. Masky Martina Dostála navozují přízračný, až surrealistický efekt, ke kterému má velmi blízko i hudba Maria Buzziho, místy atmosférotvorná, místy sloužící jako podklad ke zpěvu Demlových veršů v žánru blížícím se téměř k hip-hopu.

Dva přední čeští choreografové Miřenka Čechová a Petr Boháč výrazně a velmi pozitivně ovlivnili podobu pohybových a tanečních scén. Jejich vklad je nejvíce zúročen ve snových scénách zobrazujících Demlovu tvůrčí fantazii i jeho duševní trýzeň na jedné straně a přizemnost jeho okolí či vzájemné nepochopení mezi Demlem a kritiky jeho díla na straně druhé. A právě v těchto obrazech velmi silně působí již zmíněné masky M. Dostála.

Vše shora řečené je pak základem pro hereckou práci. Ta je v inscenaci navzdory síle shora vyjmenovaných inscenačních složek komponentou nejsilnější. Všem hereckým výkonům vévodí Norbert Lichý v postavě Jakuba Demla, faráře a básníka. Herec mistrně balancuje na hraně mezi vážně filozofujícím a humorně břitce glosujícím knězem na jedné straně a básníkem trpícím v kněžském, církví nařizovaném způsobu života. Tragické okamžiky stříhem převrací do komických situací, při kterých

z hlediště zaznívá mírný i hlasitý smích. Opět je zde skvělá Lichého práce s hlasem, s intonací i emočním zabarvením jednotlivých replik. Norbert Lichý se zde ukazuje ve vrcholné formě a opět si svým výkonem říká o velmi vysoké ohodnocení.

Výborný je Dušan Urban v roli manžela Marie Zezulové. Vystihuje tragický úděl muže, kterému umírá žena, muže, který marně soupeří s láskou zasaženým knězem a básníkem v jedné osobě, který, byť platonicky, přesto mimořádně silně miluje jeho umírající manželku. Marii Zezulovou hraje Magdaléna Tkačíková. Má těžkou roli, celou druhou část musí odehrát v posteli coby umírající. Zdařile plní úkol s cílem vytvořit postavu ženy, která vnímá vřelost Demlova citu a přesto zůstává věrna svým morálním zásadám.

Mecenáška Pavla Kytlicová v podání Kateřiny Krejčí je nejen díky svému skvělému hereckému výkonu, ale i díky kostýmu Lucie Labajové místy laskavým, místy sžíravě ironickým přízrakem, ke kterému se Deml přesto všechno uchyluje v okamžicích, kdy potřebuje alespoň trochu uznání nebo laskavé kritiky.

Ondřej Brett v postavě Bohumila Maliny Ptáčka, Demlova obdivovatele i žalobce v jedné osobě, využívá maximálně komického potenciálu postavy. Stejně tak i Milan Cimerák coby výkonný zástupce spolku Svatozor, který je režisérkou posunut do úsměvné karikatury mesiášského komplexu.

Demlovu sousedku a přítelkyni paní Nožičkovou a snovou postavu svůdné Maryon hraje Pavla Gajdošíková. Zejména v obraze Maryon, ve kterém se otevírají otázky celibátu a Demlova vztahu k ženám, uplatňuje Pavla Gajdošíková maximálně svůj ženský půvab. Jakub Burýšek a Michal Sedláček hrají dvojici psů Broka a Bubáčka. Jejich herecká kreaace je převážně pohybová, nicméně když z úst Broka zazní slova „Co oni vědí o věrnosti“ a Bubáček odpoví „Nic, ale musíme jim dát šanci“, vystihuje tento okamžik více než cokoliv jiného podstatu věrnosti mezi lidmi i podstatu věrné víry jako takové.

Inscenace Zapomenuté světlo v podání souboru Divadla Petra Bezruče v režii Janky Ryšánek Schmiedtové vychází vstříc současnému trendu divadla využívajícího nejen principy tradičního hereckého divadla jako takového, ale zahrnujícího i další možnosti scénování, které obsahují silné prvky výtvarné, pohybové a hudební. V celku je to inscenace emočně velmi silná, v závěru až dojemná, otevírající otázky tvůrčí lidské existence, morálky a víry, a patří k tomu nejlepšímu, co Divadlo Petra Bezruče mělo a současně má na repertoáru.

Ladislav Vrchovský / Ostravan.cz / 22. 9. 2018
